

VAI NHẬN XÉT VỀ CÁC ĐỢT GIÓ MÙA ĐÔNG BẮC

NĂM 1981 - 1982

Nguyễn Hữu Lượng
Cục Dự báo KTTV

Mùa gió mùa 1981 - 1982 được bắt đầu từ tháng IX-1981 và kết thúc tháng VI-1982 với 32 đợt fron lạnh tràn về. Có thể nói gì, sau khi xem xét lại 32 trường hợp này? Phải chăng mùa đông miền Bắc bắt đầu khá sớm với sự mở đầu của đợt fron lạnh ngày 14/IX/1981 và kết thúc khá muộn vào ngày 22/VI/1982 32 đợt với 20 đợt mạnh (gió ngoài khơi $\geq$ cấp 6) và 12 đợt trung bình, yếu, đó là một số trung bình vẫn thường xảy ra trong mùa đông ở nước ta.

Mùa đông này bắt đầu bằng những đợt fron lạnh xuống khá sâu và mạnh. Ngay từ tháng X và nửa đầu tháng XI các đợt fron đã xâm nhập sâu xuống vĩ độ 12, 15°N. Các đợt fron lạnh tháng X tháng XI nối tiếp nhau, hầu như không có thời gian gián đoạn làm cho nền nhiệt độ miền Bắc hạ xuống một cách nhanh chóng và không khỏi gây cho chúng ta một cảm giác hết sức đột ngột. Cũng chính đầu tháng XI, đợt ngày 6 đã để lại dấu ấn khó quên trong mỗi người. 25 năm, chúng ta gặp lại một đợt fron hết sức điển hình của tháng XI. Cũng cần nhắc lại đây nét đặc trưng nhất của đợt này: Fron lạnh đã ảnh hưởng đến vĩ độ 12. Mưa đã xảy ra ở Bắc bộ và khu 4 cũ trong 4 ngày từ 6 đến 10/XI. Ở Bắc bộ nhiệt độ trung bình ngày dưới 15°C kéo dài 3 ngày: 7-8-9/XI ở Hà nội, ngày 9/XI trung bình ngày xuống 13,5°C (tn: 11°4, tx: 14°7). Ngoài khơi vịnh Bắc bộ gió đông bắc mạnh cấp 8 cấp 9 và kéo dài 5 ngày liền. Bấy nhiêu, đủ cho chúng ta thấy: đây không những là đợt điển hình của tháng XI, mà còn là đợt điển hình nhất trong mùa gió mùa 1981 - 1982.

Sự phân bố gió mùa qua các tháng cũng không đồng đều.

Bảng 1. Sự phân bố các đợt fron qua từng tháng.

1981				1982							
IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI		
1	3	4	5	4	5	2	4	2	2		

Rõ ràng, tháng II và tháng IV/1982 số lượng các đợt fron lạnh về quá nhiều so với trung bình nhiều năm.

Trước đây, khi nói đến front lạnh, chúng ta coi như đó là một "đặc ân" thời tiết dành riêng cho Bắc bộ và khu 4 cũ. Nhưng trong những năm gần đây, và ngay trong mùa gió mùa này có những đợt fron lạnh đã vượt qua vĩ tuyến 17 xâm nhập sâu xuống phía nam ảnh hưởng đến tiết các tỉnh thuộc nam Trung bộ và Nam bộ. Điều đó cho thấy được tầm vóc mạnh mẽ của các đợt gió mùa mùa qua. Tính chất mạnh mẽ còn thể hiện ở thời gian gián đoạn và liên tục của các đợt fron lạnh.

Trong năm qua có nhưn, thông, các đợt gió mùa tràn về liên tục, đợt sau tiếp nối đợt trước, khi đợt trước có gió biến tính và kết II. Có thể thấy rõ nhận xét này qua các tháng X-XI-XII-1981 và II-IV năm 1982. Bấy giờ, chúng ta xem xét và đánh giá các đợt gió mùa đã qua bằng việc phân tích các yếu tố khí tượng như : mưa, gió, nhiệt độ, để nhìn nhận sâu hơn khi II đến kết II chung của cả mùa gió mùa.

Mưa, thực ra mà nói, đây không phải là mưa ở Bắc bộ. Nhưng như chúng ta điều biết : các đợt fron lạnh trước khi tràn qua miền bắc nước ta đã đi qua một chặng đường dài và đã biến tính đi nhiều. Một đặc thiên nhiên cũng không "đơn giản" đường đi cho chúng, có đợt đi chuyển thẳng theo hướng bắc nam có đợt lệch về phía đông qua biển. Tất cả những điều đó, đã mang lại một chế độ mưa khác nhau theo từng đợt. Ngoài ra, theo từng thời kì, hoạt động của các loại hình thời tiết nhiệt đới khác nhau nên khi fron lạnh xâm nhập không phù hợp với các hệ thống nhiệt đới cũng cho những chế độ mưa khác nhau. Mùa gió mùa 1981 - 1982 cũng mang đầy đủ những tính chất chung kể trên. Mưa xảy ra ở Bắc bộ có lượng mưa lớn vào tháng đầu và cuối. Đó là các tháng IX, X, XI năm 1981, I, IV, V, VI năm 1982. Trong năm 1981 phải kể đến 3 đợt fron lạnh về gây ra mưa diện rộng và cường độ mưa mạnh ở Bắc bộ : đó là các đợt 8/X, 22/X và 6/XI. Ở Bắc bộ đã có mưa ở nhiều nơi, rải rác mưa vừa đến to và có nơi mưa rất to. Thời gian mưa kéo dài ít nhất 2 ngày, thậm chí có đợt kéo dài 5 ngày (đợt 6/XI) còn các đợt fron vào thời kì cuối vụ (tháng IV, V, VI năm 1982) thì hầu như không mang lại một lượng mưa nào đáng kể ở Bắc bộ, điều đó cho phép chúng ta thấy : hoạt động của các hệ thống nhiệt đới như : áp thấp nóng, bão, áp thấp nhiệt đới khá yếu ớt và không rõ rệt.

Còn ở khu 4 cũ, mùa mưa có thể đánh dấu bằng sự liên diện của các đợt fron lạnh tràn về. Có thể phát biểu như sau : mùa mưa 1981-1982 ở khu 4 xảy ra rất mạnh mẽ : cả về diện, cũng như cường độ. Ngay từ đợt đầu tiên 14/IX năm 1981 ở khu 4 đã có mưa vừa, mưa to đến rất to. Ví dụ : Hà Tĩnh 497,4 mm, Vinh 492,2mm. Ở bảng 2 chúng tôi nêu tổng lượng mưa do ảnh hưởng của front lạnh ở khu 4 trong tháng X/1981. Rõ ràng, với những số liệu cụ thể đó, chúng ta không cần bình luận thêm gì nữa. Tự nó cũng đã nói lên khá đầy đủ những nhận xét đã nêu lên ở trên. Cũng cần nêu thêm một ý nữa : Không riêng gì tháng X, mà tháng XI, XII ở khu 4 mưa cũng đã xảy ra một nét đặc trưng tương tự như vậy.

Bảng 2.

Lượng mưa tháng X ở khu 4.

Địa điểm	Lượng mưa (mm)	Địa điểm	Lượng mưa (mm)
Hải Xuân	162,7	Thanh hóa	589,3
Mường Lát	154,0	Vinh	292,0
Cần Thủy	291,9	Gon cuông	350,9
Thạch thành	355,8	Quỳ châu	231,5
Lí nhân	491,7	Quỳnh lưu	401,5
Bái thượng	369,4	Hà tĩnh	631,9
Chôm giăng	433,0	Kỳ anh	474,8
Giăng	446,0	Ba đồn	337,8
Bá thước	162,6	Đồng hới	457,4
Xóm gió	473,5	Đông	1083,2

Một đặc trưng của front lạnh phải kể đến là : gió mạnh như trên đã nêu trong 32 đợt front vừa qua, có 20 đợt cường độ gió ngoài khơi vịnh Bắc bộ > cấp 6. Cấp 6 thể:

$V_{max} > \text{cấp 6} : 3 \text{ đợt}$
 $V_{max} > \text{cấp 7} : 12 \text{ đợt}$
 $V_{max} > \text{cấp 8} : 20 \text{ đợt}$

Nếu về riêng hai mươi đợt này, thì thời gian duy trì gió mạnh ngoài khơi được phân bố như sau : Có 5 đợt gió mạnh không quá 24 giờ. Còn 15 đợt khác đều kéo dài trên 24 giờ. Trong đó có 4 đợt gió mạnh kéo dài trên 36 giờ. Đặc biệt 2 đợt : ngày 6/XI/1981 gió mạnh kéo dài trong 96 giờ và đợt ngày 17/XII/1981 gió mạnh kéo dài 51 giờ. Với tỉ số 20/32 đợt và những số liệu cụ thể trên đây cho phép chúng ta thấy rằng : mùa gió mùa đã qua tuy số lượng front lạnh không nhiều so với trung bình nhiều năm. Nhưng cường độ front trên biển nước ta mạnh mẽ. Kết luận này càng thấy rõ hơn khi chúng ta xem xét tình hình nhiệt độ. Qua sự phân bố các đợt front ở bảng 1, chúng ta thấy rõ ràng : từ tháng XI đến tháng II, trung bình 7 ngày có 1 đợt front lạnh và nối tiếp nhau trong 4 tháng liên tục, mặt khác những đợt front mạnh lại tập trung trong giai đoạn này làm cho nền nhiệt độ hạ thấp một cách rõ rệt. Đồng thời không còn là cảm giác nửa, mà một thời kì rất dài kéo dài, ngày tiếp ngày, tháng nối tháng ảnh hưởng không nhỏ đến đời sống và sản xuất. Để minh họa thêm, chúng ta hãy xem nhiệt độ trung bình của Hà Nội qua biểu đồ 1. Qua biểu đồ này chúng ta có thể thấy những điểm sau :

- Số ngày $T^{\circ} > 20^{\circ} C$: 35 ngày
- Số ngày $T^{\circ} < 15^{\circ} C$: 49 ngày
- Số ngày $T^{\circ} 15 - 20^{\circ} C$: 60 ngày

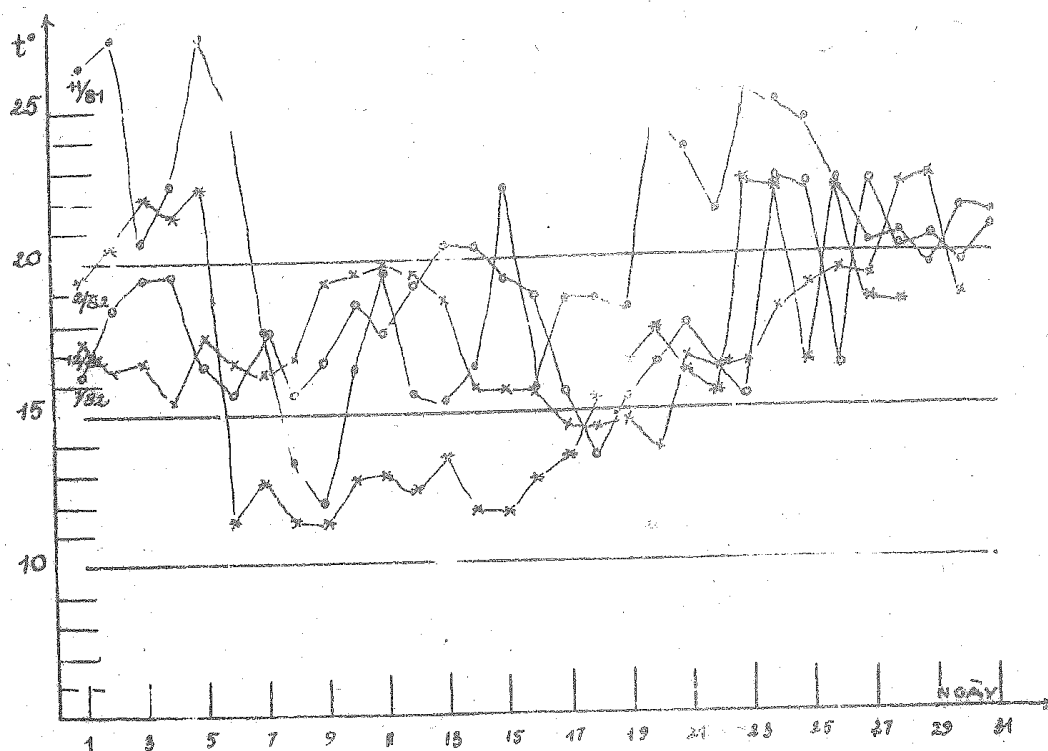
Trong hai tháng XI và tháng II sau những ngày có dao động nhiệt độ đột ngột, rồi rất kéo dài làm cho nền nhiệt độ hạ thấp một cách nhanh chóng. Còn hai tháng XII/1981 và I/1982 thì hầu như nhiệt độ trung bình ngày quá $20^{\circ} C$ rất ít ỏi. Đây là biểu đồ tại Hà Nội, còn các nơi khác ở trung du và vùng núi thì thấp hơn nhiều. Ở đồng thung lũng và núi cao trong khoảng thời gian này đã xảy ra nhiều lần băng giá và sương muối.

Trên đây chúng tôi đã phân tích tình chất của các đợt front lạnh trong mùa gió mùa 1981 - 1982 trên 3 yếu tố chính mưa, gió, nhiệt độ. Ở đây, không phải là bài viết về cấu trúc của front, cho nên chúng tôi không đi sâu vào phân tích những yếu tố các. Mặt khác trong công tác dự báo front lạnh, các yếu tố này là mối quan tâm hàng đầu của chúng ta. (xem biểu đồ 1 ở trang sau).

Trên đây, chúng tôi lược bớt những nét chung của mùa gió mùa 1981-1982. Cũng như ý đồ ban đầu đã nêu, phạm vi bài viết này không thể phân tích một cách cặn kẽ và chi tiết từng đợt, từng đợt một. Nhìn lại cả một thời kì, và tìm ra những nét đặc trưng nhất đó là một yêu cầu tự nhiên chúng tôi đặt ra. Mùa gió mùa 1981 - 1982 có thể rút ra được những nhận xét sau :

- Xét về mặt số lượng, đây là một mùa gió mùa có số lượng xấp xỉ giá trị trung bình hàng năm.

- Nhìn chung cả mùa, cường độ của các đợt front mạnh và sự phân bố các đợt front không đều theo trung bình 11 ngày tháng. Điều này càng càng lại một thể không cân bằng trong đời sống và sản xuất.

Hình 1. Nhiệt độ trung bình ngày ở Hà nội các tháng XI-XII/1981 và I-II/1982.

- Mùa đông 1981 - 1982 mưa nhiều, mưa lớn ở khu 4 cũ và rét đậm ở Bắc bộ. Các yếu tố thời tiết này đã gây trở ngại lớn trong sản xuất nông nghiệp vụ đông xuân 1981 - 1982.

- Sự xâm nhập của các front lạnh xuống phía nam (năm qua đã có 5 đợt front xuống đến vĩ độ 15, 2 đợt front xuống vĩ độ 12) không những chứng tỏ tính chất mạnh mẽ của các đợt gió mùa đó, mà còn giúp cho người dự báo thấy rằng : không phải đợt front nào, diềm "tập kết" cuối cùng của nó là nam khu 4 cũ nữa . Mặt khác hình thể synop của các đợt front đó là hình mẫu cụ thể nhất để có thể dự báo tốt hơn những đợt front khác và những mùa gió mùa khác.

Dự báo gió mùa chính xác, đánh giá cường độ front đúng, là hai yếu tố cơ bản mà chúng tôi đã và đang quan tâm. Chúng tôi biết rằng : sau mỗi mùa gió mùa , trên nhận thức của từng người sẽ có những đánh giá có thể giống nhau và rất dễ khác nhau, nhưng mạnh dạn nêu lên những nhận xét của mình. Chúng tôi muốn, chúng ta cùng trao đổi nhằm đẩy mạnh và nâng cao chất lượng dự báo ngày càng hiệu quả hơn./.